

6. Яровой В. К. Методические аспекты организации и проведения иппотерапии, как реабилитационного комплекса / В. К. Яровой, Р. А. Пополитов // Адаптаційні можливості дітей та молоді : 6 Міжнар. наук. – практ. конф. – Одеса, 2006. – С. 311-313.

Пашенцева Г.В.

УДК 502.34+502.36

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕФІНІЦІ РЕКРЕАЦІЙНА ТЕРИТОРІЯ

Сталий розвиток та екологічна безпека України, висока якість життя і здоров'я її населення можуть бути забезпечені тільки за умови збереження природних систем. У зв'язку з цим підтримання відповідного рівня якості довкілля можливо за умови рішення задач забезпечення екологічної безпеки: потенційно небезпечних видів виробництва, реабілітації територій і акваторій, постраждалих внаслідок техногенного впливу на навколишнє середовище, підтримки і коригування фізіологічного стану організму людини в процесі оздоровлення і всебічного розвитку рекреаційних територій. Останнє завдання має особливе значення, тому що спрямовано на вирішення триєдиного завдання: соціального – забезпечує розвиток генофонду нації, економічного – забезпечує розвиток інфраструктури рекреаційних територій і зростання зайнятості населення, екологічного – сприяє збереженню природного потенціалу території. Все це підтверджує актуальність питання, що розглядається.

Метою дійсної наукової роботи є виведення синтезованого поняття рекреаційна територія і розкриття її особливостей.

В сучасний час в спеціальній літературі ведеться дискусія щодо понятійного апарату: рекреаційна територія, зона, місцевість. До недавнього часу використовувався термін «землі природно-заповідного фонду», під якими розуміють «землі заповідників, пам'яток природи, природних (національних), дендрологічних і ботанічних садів [1,с.23]. Однак він неадекватно відображає сутність статусу і режиму використання цих земель. У повсякденному житті це призвело до вільного трактування доцільності, можливості та ступеня їх використання в господарській діяльності. Так український вчений О. С. Лесів відзначає «недостатня конкретизація терміну землі природно-заповідного фонду призвело до розвитку екстенсивного природокористування та застосування «брудних» схем захвату цінних земель різним «дільцями» [3,с.35]. Сьогодні можна говорити про повсюдне порушення українського законодавства використання цих земель, що виражається в: здійсненні господарської та рекреаційної діяльності на певній частині земель природно-заповідного фонду з встановленням особливого режиму на підставі судових рішень, здійсненні господарської діяльності у місцях проживання нечисленних етнічних груп і народностей під приводом захисту їх культурних традицій і цінностей. Тому введення в науковий обіг терміна «особливо охоронювані території» було спробою об'єднати всі категорії природних комплексів (курортні, лікувально-оздоровчі), взятих під охорону державою, і виключити можливість переведення їх у приватну власність. До їх складу можна віднести «земельні ділянки, що мають особливе природоохоронне, наукове, історико-культурне, естетичне, рекреаційне, оздоровче й інше значення. Однак таке трактування не пояснює можливість їх використання. У зв'язку з цим можна погодитися з точкою зору українського вченого Б. Р. Васильченко, який відзначає «значення має не відділення земель і надання їм статусу особливо охоронюваних державою, а розкриття напрямків подальшого їх використання» [2,с.82]. Крім того, надання землям такого статусу призвело до необхідності державного фінансування заходів з підтримки їх природного характеру, що в умовах фінансово-економічної кризи здійснити вкрай важко.

Український вчений О. М. Олеш пропонує ввести в науковий обіг поняття курортно-рекреаційна місцевість, тобто та, яка «розташовується на землях курортних, особливо охоронюваних об'єктів, які використовуються суб'єктами рекреаційного господарства в економічних і соціальних інтересах» [5,с.23]. Однак поняття місцевість включає до себе землі природних ландшафтів, які можуть виходити за межі особливо охоронюваних територій, курортні населені пункти. У цьому випадку діють різні підходи до організації та ведення діяльності безпосередньо в населеному пункті і землях, що мають статус особливо охоронюваних. На наш погляд, дане визначення містить у собі порушення законодавства щодо ведення суб'єктами рекреаційного господарства своєї діяльності на таких територіях. Як зазначає український вчений Є. Г. Свирид «господарська діяльність на землях, які мають статус особливо охоронюваних, означає поступове і цілеспрямоване виведення цих земель з під контролю держави за схемою оренди та поступове привласнення комерційними структурами» [6,с.34].

Російський вчений В. І. Соколов рекомендує використовувати поняття «лікувально-оздоровча місцевість», під якою пропонує розуміти «природну територію, яка має мінеральні та термічні води, лікувальні грязі, озокерит, ропу лиманів та озер, кліматичні та інші природні умови, сприятливі для лікування, медичної реабілітації [7,с. 21]. При цьому він не згадує чи повинні бути ці території освоєними, тобто чи обов'язково на них наявність об'єктів санітарно-курортного призначення. На наш погляд, використання цих територій повинно здійснюватися тільки через систему об'єктів спеціалізованого призначення. Це сприяє їх раціональному використанню в суворій відповідності з їх хіміко-фізичними властивостями. В іншому випадку, це може призвести до розвитку несанкціонованого використання та переміщення, що призведе до порушення балансу природного ландшафту.

Турецький учений Ірзид Озіл висловлюється про необхідність використовувати поняття землі рекреаційного призначення, тобто «землі, виділені у встановленому порядку, призначені і які використовуються для організованого масового відпочинку і туризму населення» [4,с.24]. При цьому вони включають до себе земельні ділянки, зайняті готелями, туристичними базами, спортивно-оздоровчими комплексами, туристичними стежками, лісопарками. У даному визначенні робиться акцент на проведення організованого відпочинку та

туризму, що має на увазі ведення безпосередньо рекреаційної діяльності. При цьому забороняється діяльність, що перешкоджає використанню їх не за цільовим призначенням. Це закріплено в законодавстві Туреччини «Про стимулювання розвитку туризму», де відзначається, що ведення діяльності господарюючими суб'єктами, яка спричинила зміни стану природного ландшафту, карається кримінальною відповідальністю. Разом з тим, використання терміну «землі рекреаційного призначення» не має чітко виділеної межі, а застосування переліку земель, які можна віднести до даної категорії вимагає постійного уточнення і розробки спеціальних правових норм.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», ст. 63 характеризує поняття рекреаційні зони, як «ділянки суші і водного простору, призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму». Необхідно відзначити деяку ідентичність в розкритті сутності досліджуваного поняття в нашій країні та Туреччини. При цьому українська версія носить більш вузький характер. Зона характеризується як замкнутий, обмежений простір. Однак, якщо деяку обмеженість в ділянках суші можна виділити, то у водному просторі це зробити вкрай важко у зв'язку зі специфічними властивостями цього середовища. Крім того, вживання цього терміну в такому вигляді недоцільне, виходячи з естетичних міркувань.

Як бачимо, відсутня єдина узгоджена точка зору про виділення структурної одиниці на природних територіях з розкриттям сутності щодо її призначення та ведення певної діяльності. Це дозволяє запропонувати авторське бачення даного питання. На наш погляд з точки зору забезпечення екологічної безпеки доцільно використовувати поняття рекреаційні території, що зумовлено їх значимістю для оздоровлення населення, комплексністю використання, необхідністю збереження та раціонального використання їх природно-ресурсного потенціалу.

У чинному законодавстві України відсутнє визначення рекреаційних територій, але якщо проаналізувати нормативні акти, то можна виділити деякі ознаки, властиві цим територіям:

- Закон України «Про навколишнє природне середовище» зазначає, що дані території призначені для масового відпочинку і туризму;
- Земельний кодекс України відзначає, що дані території можуть використовуватися для проведення спортивних заходів;
- Лісовий кодекс України виділяє кілька категорій земель залежно від їх функціонального призначення;
- Водний кодекс України встановлює порядок користування водами в рекреаційних цілях, встановлюється порядок використання в аналогічних цілях земельних ділянок прибережних захисних смуг, смуг освоєння і берегових смуг водних шляхів. Таким чином, приймаючи до уваги вище сказане, можна відзначити особливості, які властиві рекреаційним територіям:
 - можливість їх використання для організації відпочинку людини у зв'язку із наявністю на них природних, природно-санітарних, природно-антропогенних комплексів;
 - підтвердження в передбаченому законодавстві порядку, якісних характеристик земельних ділянок природного ландшафту, водного, повітряного простору, що сприяють фізіологічному, психологічному, генетичному та духовному оздоровленню людини;
 - встановлення порядку користування такими землями для відпочинку людей, встановлення порядку їх обліку та моніторингу, визначення в установленому порядку меж, площ даних земель;
 - заборона господарської та іншої діяльності, що негативно впливає на їх стан, заборона будь-яких дій, що порушують суспільні рекреаційні інтереси при їх використанні.

Приймаючи до уваги вище викладене, можна визначити рекреаційні території, як єдиний природний комплекс, розташований у межах рекреаційного та оздоровчого ландшафту, використовуваного суб'єктами рекреаційної та іншої господарської діяльності в лікувально-оздоровчих, культурних цілях, за умови збереження його природного стану.

Висновки і перспектива:

Подано синтезовано визначення поняття рекреаційна територія, обґрунтовано її особливості, що надає можливості у подальшому дослідженні виявити перспективи їх розвитку з урахуванням екологічної безпеки.

Джерела та література:

1. Васюта Р. Т. Об особенностях дефиниции природно-заповедный фонд / Р. Т. Васюта // Экология і світ. – 2008. – № 2. – С. 19-29.
2. Васильченко Б. Р. Дефиниция понятия территории, яка особливо охороняється / Б. Р. Васильченко // Рекреаційні ресурси України. – 2009. – № 3. – С. 21-28.
3. Лесів О. С. Природно-заповідний фонд України : монографія / О. С. Лесів. – Львів : Наукова думка, 2011. – 217 с.
4. Озил И. Туристический бизнес в Турции: монографія / И. Озил; пер. с англ. П. Р. Перова. – СПб. : Питер, 2011. – 317 с.
5. Олеш О. М. Проблемы использования земель курортно-рекреационного назначения : монографія / О. М. Олеш. – Донецк, 2011. – 217 с.
6. Свирид Є. Г. Екскурсійна справа та рекреаційні ресурси : монографія / Є. Г. Свирид. – Львів : Наука, 2010. – 234 с.
7. Соколов В. И. Правовой аспект использования природных ландшафтов : монографія / В. И. Соколов. – М. : Наука, 2011. – 198 с.